

NÖVÉNYI DIVERZITÁS KÖZPONT

A NöDiK hüvelyes génbanki gyűjteményei az ökotermesztés és a klímaváltozás tükrében

Horváth Lajos
osztályvezető
(NÖDIK)

Csökkenő fogyasztás

Ismeretterjesztés

Árcsökkentés

Növelni kell a termesztési kedvet

Csapadék függőség

A genetikai diverzitás kihasználása

- a génmegőrzés fontossága
- a NÖDIK tevékenysége
- a hüvelyes termények szerepe
  - az ökotermesztésben
  - a klímaváltozás kezelésében

DOMESZTIKÁCIÓ = MESTERSÉGES EVOLUCIÓ

Genetikai: erős szelekciós nyomás

- Az új és új növénykörnyezeti kihívások
- A felgyorsult a genetikai hatások rögzítése
- Az életképtelen változatok életben tartása

A domesztikáció élettani hatása:

- egyre több gondoskodást igényeltek,
- egyre messzebbre kerültek az ősöktől,
- sok esetben a „vadon termő alakja nem ismert”

Tartós fennmaradás csak emberi közreműködéssel biztosítható!

A domesztikáció eredményei

genetikai
gazdagodás

génexpanzió

genetikai
szegényedés

génerózió

A GENETIKAI ERROZIÓ KEZDETE

AZ IPARI FORRADALMAK KORA

**EGYRE KEVESEBB FAJTA ÉS FAJ
EGYRE NAGYOBB TERÜLETEN**

A genetikai erózió felerősödésének fő oka:
nőtt a népesség + elfogyott a szántható terület
=
növelni kellett a hozamokat
=
a mezőgazdaság „**iparosítása**”
=
alkalmatlan fajták mellőzése

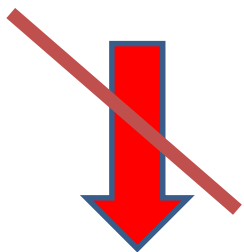
Mai géneróziót gerjesztő tényezők:

- A zöld forradalom
- A multinacionális cégek uralma = **GMO**

A génerózió következménye

~~genetikai
gazdagodás~~

genetikai
szegényedés
(-75%)

Tájfajta: megszűnt az igény

Nemesítés

Nemesítők

Gyűjtemények

Vadász effektus:

**A növénynemesítők - mivel a gyorsuló fajta-
váltásokhoz egyre kevésbé tudtak új anyagokat
szerezni - elsőnek világítottak rá a genetikai
erózió végzetes veszélyére.**

NEMZETI GÉNBANKOK

A GÉNBANK JELENTŐSÉGE

ÉLELMISZER BIZTONSÁG

MENNYISÉGILEG

MINŐSÉGILEG

A génerózió elleni küzdelem hazai története

Tápiószele és Jánossy Andor

**1954-től a termesztésből kiszorult fajták,
tájfajták és helyi változatok gyűjtése**

**1959-től bekapcsolódás a nemzetközi
génmegőrzési és magcsere rendszerbe**

1973-ban felépült a TABI első hűtött magtárolója

- **Hazai bázis intézmény**
- **Hazai és nemzetközi koordinátor**
- **Országos Bázis Tároló**
- **Nemzeti Adatbázis**

A kultúrnövény génmegőrzés rendszerei

IN-SITU (dinamikus alkalmazkodás)

Természet és tájvédelem

Vad, és félkultúr populációk

On-farm Skanzen Open-air múzeum

(Kihelyezett) tájfajták eredeti környezetben

EX-SITU (az eredeti állapot fenntartása)

Ortodox magvú fajok

Magbank

Normál magtárolás

Munkagyűjtemény

Aktív gyűjtemény

Condicionált magtárolás

Bázis gyűjtemény

Egyéves és évelő vegetatív szaporítású növények

Ültetvény fenntartás

In-vitro tárolás

Mikrobák

Liofilizálás

Cryo tárolás

In-vitro bázis gyűjtemény

Növényirészek, és mikrobák szuboptimális tárolása

In-vitro aktív gyűjtemény

A NöDiK génbanki gyűjteményei

370 nemzetség

1160 faj

51680 tétel

A NöDiK maghüvelyes gyűjteményei

NÖVÉNY	TÉTEL	lednek	306
veteménybab	4359	szója	765
tűzbab	280	bivalyborsó	15
holdbab	42	takarmánybükköny	226
csicseriborsó	1162	pannóniai bükköny	21
főzeléklencse	1075	szöszös bükköny	155
homoki bab	298	lencsealakú bükköny	37
mungo bab	27	római bükköny	55
adzuki bab	10	sárga csillagfürt	67
földimogyoró	101	fehér csillagfürt	58
veteményborsó	1227	keskenylevelű csillagfürt	42
lóbab	337	összesen	10665

Teljes körű génbanki tevékenység

Géntartalékok gyűjtése

Felszaporítása

Leíró (értékelő) vizsgálata

Tartós tárolása

Dokumentálása

Közreadása

Spitzbergák Nemzetközi Magbunker

Tartós tárolás

**A hüvelyesek magja ortodox = Magbankban tárolható
(szárítható, hűthető, és visszanedvesíthető)**

NöDiK magbank:

Aktív tárolók: 0 és +4 C°

Bázis tárolók: -18 és -20 C°

A géntartalékok közreadása

Az Növényi Diverzitás Központ gyűjteményei a nemzetközi egyezmények feltételei mellett valamennyi felhasználó részére szabadon hozzáférhetőek.

- limit
- SMTA
- zárolás

- nemesítés
- kutatás
- oktatás
- gazdálkodók

Visszajelzési kötelezettség

A 2015-ben gazdálkodóknak, kertészkedőknek átadott minták száma.

NÖVÉNYNÉV	TÉTEL	NÖVÉNYNÉV	TÉTEL
Paradicsom	2116	Uborka	205
Paprika	1403	Kerti retek	199
Kukorica	708	Borsó	166
Saláta	411	Kerti laboda	149
Veteménybab	401	Napraforgó	148
Vöröshagyma	316	Köles	146
Görögdinnye	285	Főzeléklencse	144
Új-zélandi spenót	272	Sárgarépa	120
Homoki bab	267	Lóbab	117
Csicseriborsó	263	Csicsóka	116
Borsikafű	262	Csokroshagyma	114
Cékla	253	Földimogyoró	111
Sárgadinnye	242	Sáfrányszeklice	111
Batáta	236	Malabár spenót	110
Tojásgyümölcs	220	Egyéb fajok (64)	1998
Körömvirág	219	összesen	11828

Borsó:

A hazai maghüvelyes termesztés biológiai alapokkal egyik legjobban „lefedett” növénye.

Ökotermesztés: fajtafüggő, egyes típusoknál feltételes.

Mezei borsó

Klíímaváltozás:

A várható vízhiány kiegyenlítésére és a koraiság növelésére az „**ősziesítés**” is járható út.

A „**kabuli**” érzékenyebb mint a „**desi**”.

Vetési idejét a hektikus tavaszok miatt talán át kellene állítani.

Földimogyoró

A génbank rendelkezik **hidegtűrő** alapanyagokkal.

Termésbiztonsága elfogadható

Még igazi „öko” - növény.

Klímaváltozás: meleg- és csapadékos.

Lóbab

Inkább a humid régiókba való.

Vannak a homokon is jól termő tájfajták.

„Vonza” a levéltetvet, ezért öko-termesztése feltételes.

Lencse

Termésbiztonsága és öko-termesztése elfogadható.

Klíímaváltozás: A vízigény kielégítéséhez és a koraiság eléréséhez szintén az **„ősziesítés”** lehet a járható út.

Négy év tavaszi hónapjainak talajhőmérséklete

2001-2002 téli hónapok lég-, és talajhőmérséklete.

Négy év napi középhőmérsékletei június 20.-tól augusztus 20.-ig

Négy év napi hőmérsékleti különbségei a bab virágzásakor.

Négy év relatív páratartalma a bab virágzásakor.

Szegletes lednek

**Sem a talajban, sem a vízellátásban nem válogatós, igazi öko-növény.
A száraz irányú klímaváltozásban az őt megillető helyre fog kerülni.**

Tűzbab

**Öko feltételek között termesztető, de a szárasságra érzékeny.
Lehet rövidnappalos, ami a termésbiztonságának nem kedvez.
Rovarporozta idegen termékenyülő, ezért a **fajtafenntartása** nehéz.**

Termésbiztonság, ökológiai termesztés és klímaváltozás :

- A génbank érzékeli a faj és fajtafüggő reakciókat**
- A készletek gazdagsága lehetőséget biztosít a korrekciókhoz.**

KÖSZÖNJÜK A MEGTISZTELŐ FIGYELMET